Жүнісбаева Асель Серікқызының
«8D01704 – Орыс тілі мен әдебиеті» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған «Ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру: оқу медиа жобалары» атты диссертациялық жұмысына

АҢДАТПА

Жұмыстың жалпы сипаттамасы. Қазақстан қоғамының барлық институттарын, соның ішінде жоғары білім беруді жаңғырту, жаһандану және цифрландыру үдерістері болашақ педагогикалық кадрлардың кәсіби дайындығына жаңа талаптар қойды. Қазіргі Қазақстанның білім беруді цифрландыру курсы жоғары оқу орындарында болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың әдістері мен құралдарын қайта қарау және жаңарту қажеттілігін айқындап берді. Бұл диссертация жаһандық білім беру үдерісіндегі қазіргі тенденцияларға – жаһандану, интеграция және цифрландыруға, сондай-ақ отандық білім берудегі инновацияларға қатысты мәселелерді көтереді. Оқу үдерісін цифрландыру талап ететін кәсіби стандарттарды жаңарту жағдайында болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселелері қарастырылған.

Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Дәстүрлі құзыреттіліктерді де, жаңартылған кәсіби стандартқа енгізілгендерді де дамытуға бағытталған білім беру медиа жобаларының мүмкіндіктерін пайдалану өзекті болып табылады. Осы жағдайларда жоғарыда сипатталған тенденциялар мен жаңалықтарды ескере отырып, болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерін даярлаудың әдістемелік жүйесін жаңарту қажет және орынды болып отыр. Жаңа стандарттарға жауап беретін жоғары білікті маман даярлауға бағытталған әдістер мен технологиялардың жаңартылған арсеналын қамтитын инновациялық бағдарламаларды, әдістемелік ұсыныстарды, әдістемелік кешендерді әзірлеу қажет.

Диссертациялық зерттеудің нысаны: болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерін кәсіби даярлау үдерісі болып табылады.

Зерттеу пәні білім беруді цифрландыру аспектісінде білім беру медиа жобалары арқылы болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерінің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыру болып табылады.

Зерттеудің мақсаты – білім беруді цифрландыру жағдайында болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерінің кәсіби құзыреттіліктерін білім беру медиа жобалары арқылы қалыптастырудың әдістемелік жүйесін әзірлеу және негіздеу.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы келесі нәтижелермен қамтамасыз етіледі:

1. Соңғы отандық және шетелдік ғылыми-әдістемелік зерттеулер мен нормативтік мемлекеттік стандарттар негізінде білім беруді цифрландыру

жағдайында болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігінің мәні мен құрылымы нақтыланды.

2. Мақсатты, мазмұндық, белсенділік және бағалау-нәтиже блоктарын қамтитын ақпараттық технологиялар мен оқу медиа-жобалары арқылы болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық моделі әзірленді.

3. Білім беру медиа жобаларын пайдалана отырып, болашақ филология мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін дамытудың инновациялық әдістемелік жүйесі ұсынылып, оның тиімділігінің психологиялық-педагогикалық шарттары айқындалды.

Қорғауға ұсынылған негізгі ойлар:

1. Болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің көрсетілген мазмұны мен құрылымы дәстүрлі (пәндік, әдістемелік, коммуникациялық) құрамдастарды да, Қазақстандағы жоғары білімді цифрландыру үдерісімен шартталған нақтыларды да – ақпараттық-коммуникациялық, жобалық, медиа құзыреттілігін қамтиды.

2. Болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімін даярлау үдерісіне ақпараттық технологияларды енгізу дәстүрлі құзыреттердің де – пәндік білімдерін тереңдету, орыс тілі мен әдебиетін оқытудың инновациялық әдістері мен тәсілдерін меңгеру, коммуникативті дағдыларды дамыту, ал нақтылары – ақпараттық сауаттылық, медиа сауаттылық, жобалық дағдыларды қалыптастыруға ықпал етеді.

3. Орыс тілі мен әдебиеті бойынша әзірленген және сыналған оқу медиа-жобалары білім беру үдерісінде білім алушылардың цифрлық мүмкіндіктер мен құралдарды пайдалануға анықталған қажеттілігі мен дайындығын ескереді және болашақ филология пәні мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін өнімді қалыптастыруға ықпал етеді. Ұсынылған әдістемелік жүйе медиажобаларды дайындаудың келесі кезеңдерін қамтиды: мотивациялық және бағдарлау, жобалау және мақсат қою процесі, медиа өнімді жасау процесі, рефлексиялық және бағалау.

4. Білім беру медиа жобаларын әзірлеу және іске асыру нәтижесінде болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың критерийлері мен көрсеткіштеріне мыналар жатады: пән мазмұнын меңгеру деңгейі, оқу үдерісінде білім беру медиа жобаларын пайдаланудағы әдістемелік жаңашылдық, білім беру медиа жобасын құру үшін цифрлық технологияларды меңгерудің жеткілікті деңгейі, шығармашылық және өзін-өзі коммуникациялау қабілеттілігі; өзін-өзі бағалау.

5. Цифрлық технологияларды пайдалану жағдайында білім беру медиажобалары арқылы болашақ филология мұғалімдерінің кәсіби құзіреттілігін қалыптастыру бойынша әзірленген және сынақтан өткен әдістемелік кешен келесі құрамдас бөліктерді қамтиды: бейіндік пәндер бойынша оқу үдерісіне медиажоба қызметін интеграциялау; медиажобаларды құру процесінде студенттердің мотивациясын және субъективті позициясын қамтамасыз ету; ақпараттық технологиялармен жұмыс істеу және медиаконтент құру дағдылары мен дағдыларын кезең-кезеңімен

қалыптастыруды ұйымдастыру; студенттердің жобалық қызметін жүйелі педагогикалық қолдауды және кеңес беруді жүзеге асыру; медиажоба қызметінің нәтижелерін және кәсіби құзыреттіліктің қалыптасу деңгейін бағалаудың барабар критерийлері мен құралдарын пайдалану.

6. Жоғары филологиялық білім беру жүйесінде оқу медиа-жобаларын пайдалану бойынша әзірленген ғылыми-әдістемелік ұсынымдар университет оқытушылары мен әдіскерлеріне арналған, студенттердің медиа-жобалық қызметін ұйымдастыру, жоба тақырыптарын әзірлеу, бағалау құралдары мен әдістерін таңдау бойынша практикалық кеңестерден тұрады және болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерін кәсіби даярлаудың тиімділігін арттыруға ықпал етеді.

Зерттеудің теориялық маңыздылығы «кәсіби құзыреттілік» ұғымының мәні мен құрылымын анықтаудың қолданыстағы теориялық тәсілдерін кеңейтуде, оны цифрландыру және білім беруді жаһандандыру тұрғысынан түсіндірудің жаңа қырларын ашуда, медиа сауаттылық пен жобалық технологияларды дамытуды жаңартуда. Зерттеу педагогикалық кадрларды даярлауда цифрлық технологиялар мен білім беру медиа жобаларын пайдалану мүмкіндіктерінің кеңеюін көрсетеді. Мамандарды даярлауда цифрлық технологияларды пайдаланудың анықталған мүмкіндіктері кең гуманитарлық контексте теориялық құндылыққа ие болуы мүмкін.

Зерттеу нәтижелерінің практикалық маңыздылығы оның материалдарын, атап айтқанда, цифрлық технологиялар және медиа жобалар арқылы кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастырудың ұсынылған әдістемелік жүйесін орта арнаулы және жоғары оқу орындарында гуманитарлық пәндерді оқыту үдерісінде қолдануға болатынында. Зерттеудің негізгі ережелері «кәсіби құзыреттілік» түсінігін одан әрі түсіндіруге негіз бола алады. Орыс тілі мен әдебиеті бойынша ұсынылып отырған білім беру медиа-жобаларының жиынтығы педагогикалық бағыттағы білім беру бағдарламаларында кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастырудың теориялық үлгісі ретінде пайдаланыла алады. Оқу процесінде цифрлық технологияларды қолдану бойынша әзірленген ғылыми-әдістемелік ұсыныстарды ЖОО оқытушылары, әдіскерлері және практик оқытушылары пайдалана алады.

Алынған нәтижиелердің апробациясы. Диссертацияның негізгі ережелері мен нәтижелері PhD докторанттарының ғылыми-әдістемелік семинарларында, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың орыс тілі және әлем әдебиеті кафедрасының мәжілістерінде (2023 жылдың қыркүйегінен 2025 жылдың мамырына дейін) бекітілді. Диссертациялық зерттеу нәтижелері бойынша 7 мақала жарияланды, оның ішінде Scopus және WoS деректер базасында индекстелген 2 мақала, КОКСНВО ұсынған басылымда 1 мақала, халықаралық журналдарда 4 жарияланым және халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциялар материалдары:

Scopus дерекқорына енгізілген журналдардағы мақалалар:

1. Zhunisbayeva A. S., Begaliyeva S. B. Role of Modern Information Technologies in Professional Training of Philology Teachers (Kazakhstani

Experience) // Journal of Siberian Federal University. Humanities and Social Sciences. – 2025. – 18(2). – P. 367–377.

2. Begaliyeva, S., Shmakova, E., & Zhunisbayeva, A. (2025). 1. Creation of a Collaborative «School–University» Environment to Support Research Activities in Schools // Education Sciences. – 2025. – 15(1). – 100. DOI: 10.3390/educsci15010100.

ҒЖБССҚК ұсынған тізіміне енгізілген журналдардағы мақалалар:

3. Жүнісбаева Ә.С., Бегалиева С.Б., Федорченко Л.А. Мұғалідерднің цифрлық құзыреттілігінің критериялары, көрсеткіштері және даму деңгейлері // Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршысы. Серия: Педагогикалық ғылымдар. - 2024. - Т. 4. - № 83. - Б. 219-227.

Халықаралық конференциялар материалдарының жинақтарында:

4. Zhunisbayeva A. S., Begaliyeva S. B., Abdraimova S.E. The relevance of professional formation of future teacher // International scientific-practical conference «Auezov readings-21: new Kazakhstan – the future of the country». – 2023. – P. 174-177.

5. Zhunisbayeva A. S., Begaliyeva S. B. Media projects in the system of language and literature teaching in Kazakhstan // German International Journal of Modern Science. – 2025. – P.72-77.

6. Zhunisbayeva A.S., Begaliyeva S.B. Digital humanities capabilities in the preparation of scientific projects // Ғылым мен қоғамның өзара әрекеттесуі: тіл, инновация, мәдениет: Халықаралық форумның ғылыми еңбектерінің жинағы. – 14-16.10.2024 // жалпы. ред. Бегалиева С.Б., құрастырған Исалиева С.Т. – Алматы: Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2024. – Б.385-388.

7. Zhunisbayeva A.S. Potential of IT in developing language teaching: a focus in reading skills // «Фараби әлемі» студенттер мен жас ғалымдардың халықаралық ғылыми конференциясы. – Алматы, Қазақстан, 4-6 сәуір 2024. – 128-б.

Диссертация авторы әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің 90 жылдығына арналған «Ғылым мен қоғамның өзара әрекеттесуі: тіл, инновация, мәдениет» атты халықаралық форумға «Ғылыми жобаларды дайындаудағы цифрлық гуманитарлық мүмкіндіктер» баяндамасымен қатысып, Ресей Федерациясының Мәскеу қ. П.Лумумба атындағы РУДН университетінде ғылыми тағылымдамадан өтті. Білім беруді цифрландыру аспектісінде болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерінің кәсіби құзіреттілігін қалыптастырудың әдістемелік жүйесін әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің базасында оқу медиа-жобаларының көмегімен тестілеу ғылыми-әдістемелік қызмет нәтижелерін енгізу актілерімен дәлелденді.

Зерттеудің құрылымы кіріспеден, үш бөлімнен (теориялық, практикалық және әдістемелік), қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен, қосымшалардан тұрады.

Кіріспеде зерттеудің өзектілігі негізделеді, зерттеудің мақсаты, міндеттері мен әдістері айқындалады, гипотезаны тұжырымдалады, зерттеу

алгоритмі құрылады, ғылыми жаңалығы, теориялық және практикалық маңыздылығы негізделеді, қорғауға ұсынылған ережелер тұжырымдалады.

«Болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін ақпараттық технологиялар арқылы қалыптастырудың ғылыми-теориялық негіздері» атты бірінші теориялық бөлімде «кәсіби құзыреттіліктер» ұғымының мәні ашылады, орыс тілі мен әдебиеті мұғалімі үшін аса маңызды болып табылатын оның негізгі құрамдас бөліктері айқындалады, цифрлық білім беру технологияларының педагогикалық әлеуеттік жобалардың білім беру үдерісіндегі мүмкіндіктері талданады.

«Болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерін оқыту үдерісінде оқу медиа жобаларын қолданудың практикалық аспектілері» атты екінші практикалық бөлімде біз әзірлеген білім беру медиа жобаларын дайындау, оқу процесіне енгізу және тиімділігін бағалау барысы сипатталған. Студенттердің цифрлық технологияларды пайдалана отырып оқытуға дайындығының психологиялық-педагогикалық шарттары айқындалып, болашақ филология мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың критерийлері мен көрсеткіштері әзірленді.

«Болашақ орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін ақпараттық технологиялар және білім беру БАҚ жобалары арқылы қалыптастырудың әдістемелік жүйесінің тиімділігін эксперименттік тексеру» атты үшінші әдістемелік бөлім біздің эксперименттік зерттеуіміздің нәтижелерін көрсетеді, оның негізгі мақсаты – болашақта көп бағытты және жан-жақты кәсіби тестілеу жүйесін қалыптастыру үшін кәсіби әдістемені әзірлеу. орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдері ақпараттық технологиялар мен оқу медиа жобаларын белсенді пайдалану арқылы.

Қорытындыда зерттеудің қорытындылары мен нәтижелері берілген.